

● تحلیل‌ها و گزارش‌ها

بررسی و تحلیل مفاد کنوانسیون ملل متحد راجع به

مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی

است در واقع مهم‌ترین کنوانسیون است که تقریباً با شروع قرن جدید که هم‌زمان با آغاز هزاره سوم میلادی می‌باشد، جهت امضای دولت‌ها مفتوح می‌گردد. الگوی اصلی جهت تدوین کنوانسیون مذکور نیز متن کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با مواد مخدر است و به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران تدوین این کنوانسیون که نزدیک به دو سال به طول انجامید، کمک بسیار مهمی به روند تدوین و توسعه حقوق بین‌الملل در زمینه موضوع فوق می‌نماید.

با این همه با توجه به اهمیت مفاد کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی و نیز پاسخ به سؤالاتی از قبیل این که آیا

موضوع تلاش برای تدوین یک سند بین‌المللی در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته در واقع از اوائل دهه ۱۹۹۰ میلادی خصوصاً با توجه به افزایش این‌گونه جرائم که یکی از مهم‌ترین علل آن نیز روند سریع جهانی شدن^۱ ذکر می‌شود، از اهمیت بیشتری برخوردار می‌گردد. به اعتقاد بسیاری از دولت‌ها تدوین یک سند الزام‌آور حقوقی برای ارتقای سطح همکاری‌های بین‌المللی جهت مبارزه با جرائم سازمان یافته (مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان‌ها و...) نه تنها موجب کاهش این‌گونه جرائم در سطح جهانی می‌شود، بلکه این امر به طور خود به خود بر بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی جوامع نیز تأثیر مستقیم می‌گذارد.

کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی^۲ که خود از ۴۱ ماده تشکیل شده

1. Globalization
2. United Nations Convention against Transnational Organized Crime

عضویت در کنوانسیون حاضر منافعی را برای جمهوری اسلامی ایران به همراه خواهد داشت؟ آیا پیوستن جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون فوق در اثرگذاری کشورمان بر قوانین بین‌المللی در این زمینه شمرثمر خواهد بود و آیا اصولاً مفاد این کنوانسیون با تعهدات سیاسی و بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران سازگاری و انطباق خواهد داشت یا خیر؟ سعی خواهد شد تا در این نوشتار موضوعات مختلف مورد اشاره در کنوانسیون فوق به طور مختصر مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرند.

هدف اصلی در واقع پاسخ به سؤالات فوق از طریق بررسی متن کنوانسیون موصوف و ارائه توضیحات لازم راجع به مباحث مهم اجلاس کمیته ویژه مسئول تدوین آن و نیز اشاره مختصر به نحوه مشارکت جمهوری اسلامی ایران در تدوین این کنوانسیون می‌باشد. با توجه به موارد فوق تلاش می‌شود تا این نوشتار در ۵ قسمت جداگانه به شرح زیر ارائه گردد:

۱. سابقه تدوین کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی؛

۲. بررسی اجمالی مواد مختلف کنوانسیون و به ویژه مواد ۱ الی ۳ راجع به اهداف و دامنه شمول کنوانسیون؛

۳. پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون؛

۴. مشارکت جمهوری اسلامی ایران در

تدوین کنوانسیون؛

۵. نتیجه‌گیری.

در قسمت نتیجه‌گیری سعی می‌شود تا به سؤالات مطروحه در این قسمت به نحو مقتضی پاسخ داده شود.

سابقه موضوع

سابقه تلاش برای تدوین کنوانسیونی در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی در واقع به سال ۱۹۹۴ بازمی‌گردد. در ماه نوامبر ۱۹۹۴ اجلاس جهانی وزراء درباره راه‌های مقابله با جرائم سازمان یافته فراملی در شهر ناپل ایتالیا با حضور نمایندگان ۱۴۲ کشور برگزار و در پایان این اجلاس بیانیه سیاسی ناپل علیه جرائم سازمان یافته فراملی و برنامه عمل جهانی آن به تصویب می‌رسد. در برنامه مذکور از کمیسیون متحد^۱ درخواست می‌شود تا روندی حاوی استفسار از دولت‌های عضو سازمان ملل در زمینه میزان تأثیر تدوین یک یا چند کنوانسیون بین‌المللی پیرامون مقابله با جرائم سازمان یافته

1. Commission on Crime Prevention and Criminal Justice

فراملی و موضوعات مرتبط با آن را آغاز نماید. پس از آن مجمع عمومی ملل متحد طی قطعنامه شماره ۴۹/۱۵۹ مورخ ۱۹۹۴/۱۲/۲۳ ضمن تصویب بیانیه سیاسی ناپل و برنامه عمل جهانی آن در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی، از دول عضو درخواست می‌نماید تا در جهت تدوین هر چه سریع‌تر کنوانسیونی در این زمینه، کلیه تلاش‌های خود را به کار گیرند.^(۱)

مجمع عمومی همچنین دو سال بعد و طی قطعنامه شماره ۵۱/۱۲۰ مورخ ۱۲ دسامبر ۱۹۹۶ پیش‌نویس کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی را که توسط دولت لهستان به پنجاه و یکمین اجلاس این مجمع ارائه گردیده بود، مورد تأیید قرار داده و از کمیسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری می‌خواهد تا بررسی این پیش‌نویس را به عنوان یکی از اولویت‌های کاری خود مد نظر قرار دهد.

به دنبال پیشنهاد کمیسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری و نیز تأیید پیشنهاد مذکور از سوی اکوسوک، مجمع عمومی ملل متحد طی قطعنامه شماره ۵۳/۱۱۱ مورخ ۹ دسامبر ۱۹۹۸ موضوع تأسیس یک کمیته ویژه بین‌الدولی تحت عنوان "کمیته ویژه تدوین کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی" را تصویب و طی قطعنامه شماره ۵۳/۱۱۴

فراملی و موضوعات مرتبط با آن را آغاز نماید. پس از آن مجمع عمومی ملل متحد طی قطعنامه شماره ۴۹/۱۵۹ مورخ ۱۹۹۴/۱۲/۲۳ ضمن تصویب بیانیه سیاسی ناپل و برنامه عمل جهانی آن در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی، از دول عضو درخواست می‌نماید تا در جهت تدوین هر چه سریع‌تر کنوانسیونی در این زمینه، کلیه تلاش‌های خود را به کار گیرند.^(۱)

مجمع عمومی همچنین دو سال بعد و طی قطعنامه شماره ۵۱/۱۲۰ مورخ ۱۲ دسامبر ۱۹۹۶ پیش‌نویس کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی را که توسط دولت لهستان به پنجاه و یکمین اجلاس این مجمع ارائه گردیده بود، مورد تأیید قرار داده و از کمیسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری می‌خواهد تا بررسی این پیش‌نویس را به عنوان یکی از اولویت‌های کاری خود مد نظر قرار دهد.

به دنبال پیشنهاد کمیسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری و نیز تأیید پیشنهاد مذکور از سوی اکوسوک، مجمع عمومی ملل متحد طی قطعنامه شماره ۵۳/۱۱۱ مورخ ۹ دسامبر ۱۹۹۸ موضوع تأسیس یک کمیته ویژه بین‌الدولی تحت عنوان "کمیته ویژه تدوین کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی" را تصویب و طی قطعنامه شماره ۵۳/۱۱۴

الحاقی یعنی پروتکل مبارزه با قاچاق و تولید غیرقانونی سلاح‌های گرم که بررسی آن در ماه اکتبر ۲۰۰۰ به اتمام نرسید، در اوائل یا اواسط سال ۲۰۰۱ میلادی در وین برگزار نماید.

بخش اول: بررسی اجمالی مواد مختلف کنوانسیون

عناوین و موضوعات مهم مورد اشاره در مواد مختلف کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی همان‌گونه که ذکر گردید خود از ۴۱ ماده تشکیل شده است، به شرح زیر می‌باشند:

۱. هدف و دامنه شمول کنوانسیون

براساس مفاد ماده یک کنوانسیون حاضر، هدف از تدوین این کنوانسیون ارتقای همکاری‌ها در میان دول عضو جهت پیشگیری و مبارزه مؤثرتر با جرائم سازمان یافته فراملی می‌باشد.

براساس مفاد ماده ۳ کنوانسیون، دامنه شمول این کنوانسیون پیشگیری، رسیدگی و تعقیب جرائم مندرج در مواد ۵، ۶، ۸ و ۲۳ و نیز جرائم شدیدی^۱ که در ماده ۲ تعریف شده‌اند در زمانی که این جرائم دارای طبیعت فراملی^۲ بوده و توسط "یک گروه سازمان یافته فراملی"

ارتکاب یابند، را شامل می‌شود.

در مورد تعریف "گروه‌های سازمان یافته جنایی"، بند a ماده ۲ کنوانسیون چنین تصریح می‌نماید که:

"گروه سازمان یافته جنایی به معنی یک گروه تشکیل یافته‌ای است که حداقل از ۳ نفر تشکیل شده و برای مدت زمان معینی وجود داشته باشد و هدف آن نیز اقدام هماهنگ برای ارتکاب یک یا چند جرم شدید تأسیس شده توسط این کنوانسیون، به منظور کسب مستقیم یا غیرمستقیم منافع مالی^۳ و یا دیگر منافع مادی، باشد."

با توجه به موارد فوق می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که دامنه شمول کنوانسیون حاضر تنها جرائمی را شامل می‌گردد که:

اولاً: دارای طبیعت فراملی باشد؛^۴

۱. براساس مفاد بند b ماده ۲، جرائم شدید (serious crime) جرائمی هستند که حداقل مجازات برای آنها ۴ سال است.

2. Transnational

3. Financial

۴. بند ۲ ماده ۳ کنوانسیون طبیعت "فراملی" بودن جرائم مندرج در بند یک این ماده را چنین تعریف می‌نماید:

الف) جرم در بیشتر از یک کشور ارتکاب یابد.
ب) جرم در قلمرو یک کشور ارتکاب یافته اما بخش قابل توجهی از برنامه‌ریزی آماده‌سازی، هدایت و کنترل آن در یک کشور دیگر صورت

۲. احترام به حاکمیت دولت‌ها

ماده ۴ کنوانسیون در بند اول بر ضرورت اجرای تعهدات دولت‌ها نسبت به مفاد این کنوانسیون براساس اصولی چون تساوی حاکمیت، احترام به تمامیت ارضی و عدم دخالت در امور داخلی دیگر کشورها، تأکید می‌نماید.

بند دوم ماده فوق نیز به خودداری دولت‌ها از اعمال فرامرزی قوانین داخلی خود در قلمرو دیگر دولت‌ها، تأکید دارد.

۳. جرم شناختن مشارکت در فعالیت‌های

گروه‌های سازمان یافته جنایی

ماده ۵ کنوانسیون بر ضرورت تدوین قوانین مناسب و دیگر تدابیر لازم از سوی دولت‌های عضو به منظور شناسایی مصادیق مندرج در زیر این ماده به عنوان جرم، مشروط بر آن که عنصر ارتکاب جرم به طور عامدانه^۱ گرفته باشد.

ج (جرم در یک کشور وقوع یافته اما توسط یک گروه سازمان یافته جنایی که درگیر فعالیت‌های جنایی در بیش از یک کشور می‌باشد، ارتکاب یابد.

هـ) جرم در یک کشور ارتکاب یافته اما دارای اثرات قابل توجهی در یک کشور دیگر باشد.

۱. در صدر بند یک ماده فوق عبارت *when committed intentionally* به کار برده شده است.

ثانیاً: توسط یک گروه سازمان یافته جنایی ارتکاب یافته باشد؛

ثالثاً: هدف از ارتکاب جرم مذکور (براساس بند a ماده ۲) کسب مستقیم یا غیرمستقیم منافع مالی و یا دیگر منافع مادی باشد، یعنی آن که این کنوانسیون جرائمی که به قصد انتفاع مادی صورت می‌گیرند (و نه جرائم سیاسی) را شامل می‌گردد.

شایان ذکر است که در طی جلسات کمیته ویژه تدوین کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی تعداد معدودی از هیأت‌های نمایندگی به ویژه هیأت‌های نمایندگی ترکیه، مصر، الجزایر، تونس، آذربایجان و اسپانیا به گسترش دامنه شمول کنوانسیون به جرائم غیرمادی (یعنی گسترش آن به جرائم سیاسی) و از جمله تروریسم تأکید می‌نمودند که پیشنهاد این هیأت‌های نمایندگی خصوصاً با تأکید دیگر هیأت‌های نمایندگی

مبنی بر این که موضوع تروریسم خود دارای ۱۲ سند بین‌المللی جداگانه است، مورد پذیرش قرار نگرفت و تنها مقرر شد تا موضوع مبارزه با تروریسم به صورت کلی در متن قطعنامه‌ای که همراه با متن پیش‌نویس کنوانسیون جهت تصویب به مجمع عمومی ملل متحد ارائه خواهد شد، مورد اشاره قرار گیرد.

موجود باشد، تأکید دارد.

نیز گزارش موارد مشکوک، مورد تأکید واقع شده‌اند.

۴. مقابله با تطهیر پول^۱

مواد ۶ و ۷ کنوانسیون تحت عنوان‌های "جرم محسوب نمودن تطهیر عواید ناشی از ارتکاب جرم" و "به کارگیری اقدامات لازم جهت مقابله با تطهیر پول"، به موضوع ضرورت مقابله با موضوع فوق می‌پردازند.

ماده ۶ کنوانسیون در واقع بر ضرورت تدوین قوانین مناسب از سوی دول متعاقد و به کارگیری دیگر اقدامات لازم از سوی آنها (براساس اصول اساسی حقوق داخلی خود) به منظور جرم محسوب نمودن مصادیق مندرج در زیر این ماده، مشروط بر آن که به صورت عامدانه انجام شده باشند، تأکید دارد.

ماده ۷ کنوانسیون نیز به طور کلی رژیم الزام‌آور ویژه‌ای را به منظور مقابله با تطهیر پول به کلیه کشورهای متعاقد تحمیل می‌نماید. به

طور مثال در قسمت a بند یک این ماده کلیه دولت‌ها متعهد به استقرار یک رژیم جامع قانون‌گزار و ناظر داخلی برای مؤسسات مالی بانکی و غیربانکی خود شده‌اند تا از طریق آن از تطهیر پول جلوگیری به عمل آورده و با آن برخورد نمایند. در این رژیم مواردی از قبیل شناسایی مشتریان، نگهداری سوابق یا اسناد و

۵. مقابله با فساد^۲

موارد ۸ و ۹ کنوانسیون تحت عنوان‌های "جرم محسوب نمودن فساد" و "به کارگیری اقدامات لازم جهت مقابله با فساد"، به موضوع ضرورت مقابله با این موضوع می‌پردازند.

ماده ۸ کنوانسیون در واقع بر ضرورت تدوین قوانین مناسب و به کارگیری دیگر اقدامات لازم از سوی دولت‌های عضو به منظور جرم محسوب نمودن مصادیق مندرج در زیر این ماده، مشروط بر آن که به صورت عامدانه صورت گرفته باشند، تأکید دارد.^۳ براساس مفاد ماده ۹ کنوانسیون نیز دولت‌های عضو از جمله متعهد می‌گردند تا منطبق با نظام حقوق داخلی خود، قوانین و یا دیگر اقدامات مؤثر را -علاوه

1. Money- Laundering

2. Corruption

۳. بند ۲ این ماده بر ضرورت تدوین قوانین مناسب از سوی دولت‌ها به منظور جرم محسوب نمودن رفتارهای ذکر شده در بند یک این ماده زمانی که یک مقام رسمی بیگانه (A Foreign Public Official) و یا یک کارمند بین‌المللی (International Civil Servant) در آن دخیل باشند، تأکید دارد.

تحت پوشش این کنوانسیون می‌پردازد. متن این ماده اصولاً از متن ماده مشابه از کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با مواد مخدر، اقتباس شده است.

۸. توقیف و مصادره اموال

مواد ۱۲، ۱۳ و ۱۴ کنوانسیون تحت عنوان‌های "توقیف و مصادره اموال"، "همکاری‌های بین‌المللی جهت مصادره اموال" و "موارد مصرف عواید حاصله از ارتکاب جرم"، چگونگی و نحوه توقیف و مصادره اموال ناشی از ارتکاب جرائم سازمان یافته تحت پوشش این کنوانسیون را مشخص می‌نمایند.

مواد فوق که برگرفته از متن مواد مشابه از کنوانسیون ۱۹۸۸ مواد مخدر هستند، برانطباق اجرای مفاد این مواد با قوانین داخلی کشورها، تأکید دارند.^(۲)

۹. صلاحیت^۱

ماده ۱۵ کنوانسیون، صلاحیت دولت‌ها درخصوص رسیدگی به جرائم ارتكابی در قلمرو آنها، جرائم ارتكابی در هوایماها و کشتی‌های ثبت شده تحت قوانین آنها و همچنین جرائم ارتكابی توسط اتباع آنها را مورد بحث قرار می‌دهد.

بر آنچه در ماده ۸ تصریح شده است - برای پیشگیری و مجازات مرتکبان جرم فوق (به ویژه توسط مقامات دولتی - public officials) به کار گیرند.

شایان ذکر است که مقابله با "تظهير پول" و مقابله با "فساد"، دو مصداق استثنایی جرائم سازمان یافته احصاء شده در متن کنوانسیون می‌باشند و باید توجه داشت که سایر جرائم سازمان یافته گذشته از میزان اهمیت آنها در متن کنوانسیون احصاء نشده‌اند.

۶. مسؤولیت اشخاص حقوقی

ماده ۱۰ کنوانسیون ناظر بر مسؤولیت (کیفری، مدنی و اداری) اشخاص حقوقی است که به موجب این کنوانسیون با یک یا چند جرم تحت پوشش این معاهده، ارتباط پیدا می‌نمایند. در بند یک این ماده تصریح شده است که دولت‌های عضو تعهدات خود در زمینه تدوین قوانین مربوط به این ماده را براساس انطباق آنها با اصول حقوق داخلی خود، انجام خواهند داد.

۷. تعقیب، رسیدگی قضایی و مجازات

ماده ۱۱ کنوانسیون به موضوع تعقیب، رسیدگی قضایی و مجازات مرتکبان جرائم

این ماده که در واقع به موضوع صلاحیت دولت‌ها در رابطه با جرائم مندرج در مواد ۵ و ۶، ۸ و ۲۳ کنوانسیون و به ویژه صلاحیت آنها بر مبنای محل وقوع جرم^۱ و تابعیت^۲ و نیز موضوع راه‌های حل اختلاف و تعارض در صلاحیت می‌پردازد، از متن ماده مشابه از کنوانسیون ۱۹۸۸ اقتباس شده است.

۱۰. استرداد مجرمان

ماده ۱۶ به موضوع استرداد مرتکبان جرائم تحت پوشش کنوانسیون، به شرط آن که در هر دو کشور درخواست کننده و درخواست شونده قابل مجازات باشند (اصل طرفینی بودن جرم)^۳، تأکید دارد.

متن ماده فوق که از متن ماده مشابه از کنوانسیون ۱۹۸۸ برگرفته شده است در بند ۱۰ اشاره می‌نماید که دولت‌های عضو متعهد می‌گردند چنانچه از مسترد نمودن فرد مجرم به دلیل آن که آن فرد تبعه آن کشور است، خودداری نمایند. می‌بایست فرد مجرم را (براساس اصل محاکمه کن یا مستردکن) در محاکم داخلی ذیصلاح خود محاکمه نماید.

براساس مفاد بند ۱۴ ماده فوق چنانچه کشور مورد درخواست استرداد به دلایل اساسی اطمینان حاصل نماید که درخواست استرداد به

منظور محاکمه یا مجازات فرد براساس جنسیت، نژاد، مذهب، ملیت، قومیت و یا عقاید سیاسی وی است، می‌تواند از استرداد او خودداری نماید.^(۳)

براساس مفاد بند ۱۷ ماده فوق دولت‌های عضو ترغیب می‌گردند تا موافقتنامه‌های دو و چندجانبه را به منظور ارتقای همکاری‌های خود در زمینه استرداد مجرمان، منعقد نمایند.

بند ۴ ماده فوق نیز کنوانسیون حاضر را مبنایی برای استرداد مجرمان، در مواردی که دولت‌ها دارای معاهده‌ای بین خود در این زمینه نباشند، معرفی می‌نماید.

۱۱. انتقال محکومان

ماده ۱۷ کنوانسیون بر امکان انعقاد معاهدات دو و چندجانبه بین دول متعاقد برای انتقال محکومان (به منظور طی دوران محکومیت خود در قلمرو یک کشور دیگر)، تصریح دارد.

۱۲. معاضدت قضایی

ماده ۱۸ که طولانی‌ترین ماده

1. Territorial Principle
2. Nationality Principle
3. Dual Criminality

عنوان‌های "بازجویی مشترک"، تکنیک‌های ویژه تحقیق" و "واگذاری تعقیب (دادرسی) به کشور دیگر"، به ضرورت همکاری نزدیک‌تر دولت‌های متعاقد در زمینه‌های فوق به منظور اجرای هر چه بهتر مفاد کنوانسیون حاضر تأکید دارند. متون مواد فوق در واقع از متون مورد مشابه از کنوانسیون ۱۹۸۸ اقتباس شده‌اند. (۴)

۱۴. تشکیل سوابق کیفری

براساس مفاد ماده ۲۲، دولت‌ها می‌توانند در صورتی که مناسب بدانند قوانین و مقرراتی را جهت ثبت سابقه یا تشکیل سوابق کیفری افراد مجرم (به خاطر جرائمی که در دیگر کشورها مرتکب می‌شوند) و نیز بررسی احکام صادره از سوی محاکم خارجی در رابطه با ارتکاب یک جرم سازمان یافته تحت پوشش این کنوانسیون (به منظور بهره‌برداری از آن در جهت اجرای هر چه بهتر مفاد کنوانسیون حاضر)، به تصویب برسانند.

۱۵. جرم شناختن اخلال یا کارشکنی در اجرای عدالت

ماده ۲۳ بر ضرورت تدوین قوانین و مقررات مناسب از سوی دولت‌های متعاقد به منظور جرم محسوب نمودن اقداماتی همچون

کنوانسیون حاضر است، در ۳۰ بند به وظیفه دولت‌ها در ارائه معاضدت قضایی تأکید دارد.

متن ساده فوق که از متن مشابه کنوانسیون ۱۹۸۸ برگرفته شده است، مقرر می‌دارد که برای ارائه معاضدت قضایی لازم است تا موضوع مورد درخواست معاضدت، در قلمرو هر دو کشور درخواست‌کننده و درخواست‌شونده جرم تلقی گردد و در حقیقت این ماده ارائه معاضدت قضایی رامنوط به اصل طرفینی بودن جرم می‌نماید.

بند ۱۷ ماده فوق نیز مقرر می‌دارد که ارائه معاضدت قضایی بر مبنای قوانین داخلی کشور درخواست‌شونده و تا آنجائی که با مقررات داخلی آن منافات نداشته باشد، صورت خواهد گرفت.

بند ۲۱ ماده فوق نیز مواردی را که می‌توان براساس آن از ارائه معاضدت قضایی خودداری نمود از جمله اگر درخواست ارائه شده در تطابق با مفاد ماده حاضر نباشد و یا این درخواست حق حاکمیت، امنیت، نظم عمومی و یا منافع حیاتی دولت درخواست‌شونده را به مخاطره بیاندازد، مشخص می‌نماید.

۱۳. تعقیب و دادرسی

مواد ۱۹، ۲۰ و ۲۱ کنوانسیون تحت

به کار بردن زور، تهدید، ارباب و یا وعده و پیشنهاد برای دادن امتیازی بی‌مورد جهت وادار نمودن فردی برای خودداری از دادن شهادت و یا دادن شهادت دروغ (در صورتی که به طور عمدانه باشد)، تأکید دارد.

۱۶. حمایت از شهود و قربانیان جرائم

مواد ۲۴ و ۲۵ کنوانسیون تحت عنوان‌های "حمایت از شهود" و "حمایت و کمک به قربانیان" بر اهمیت به کارگیری تدابیر لازم و نیز ضرورت توجه دولت‌های متعاقد به دو موضوع حمایت از شهود جرائم سازمان یافته تحت پوشش این کنوانسیون (به ویژه حفظ امنیت جانی و مالی برای ارائه شهادت در محاکم ذیصلاح) و نیز توجه آنها به حمایت و کمک به قربانیان اینگونه جرائم، تأکید دارند.

۱۷. همکاری میان ضابطان قانون^۱

مواد ۲۶ و ۲۷ کنوانسیون تحت عنوان‌های "ارتقای همکاری میان ضابطان قانون" و "همکاری ضابطان قانون"، ناظر بر همکاری متقابل میان ضابطان قانون کشورهای عضو (با توجه به قوانین داخلی آنها) به منظور مقابله هرچه مؤثرتر با جرائم سازمان یافته تحت پوشش این کنوانسیون، می‌باشند.

بند یک ماده ۲۶ در واقع از دولت‌های عضو می‌خواهد تا افرادی را که به نوعی در فعالیت‌های گروه‌های سازمان یافته جنایی شرکت داشته‌اند، تشویق به مساعدت در امر تحقیق و ارائه اطلاعات لازم برای شناسایی و مجازات مرتکبان جرائم تحت پوشش این کنوانسیون نمایند.

بند دوم ماده فوق نیز بر ضرورت قائل شدن معافیت از مجازات و یا تخفیف مجازات^۲ برای افرادی که در علام و کشف جرائم با ضابطان قانون همکاری می‌نمایند، تأکید دارد.^(۵)

بند سوم ماده ۲۷ نیز بر ضرورت تلاش دولت‌ها جهت همکاری برای مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی که از طریق فن‌آوری‌های مدرن (از جمله شبکه‌های اینترنت) صورت می‌گیرند، تأکید می‌نماید.

۱۸. جمع‌آوری و تبادل اطلاعات مربوط به طبیعت جرائم سازمان یافته

ماده ۲۸ کنوانسیون در واقع به اهمیت همکاری دولت‌های عضو در زمینه جمع‌آوری، تبادل و تحلیل اطلاعات در مورد طبیعت جرائم

1. Law Enforcement Cooperation
2. Mitigating Punishment

سازمان یافته، می‌پردازد.^(۶)

۱۹. ارائه کمک‌های فنی و آموزشی

ماده ۲۹، کنوانسیون به اهمیت تلاش دولت‌های عضو جهت آموزش نیروهای ضابط قانون خود و نیز ضرورت ارتقای همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه آنها در زمینه ارائه کمک‌های فنی و آموزشی (تا آنجا که توسط قوانین داخلی دولت‌ها اجازه داده شود) به منظور مبارزه هرچه مؤثرتر با جرائم سازمان یافته، می‌پردازد.

۲۰. دیگر تدابیر: اجرای کنوانسیون از طریق ارائه کمک‌های فنی و اقتصادی^۱

ماده ۳۰ کنوانسیون همان‌گونه که از عنوان آن مستفاد می‌گردد، بر ضرورت ارتقاء همکاری‌ها و ارائه کمک‌های فنی و اقتصادی به کشورهای در حال توسعه (و کشورهای دارای اقتصاد در حال گذر) جهت اجرای هر چه بهتر و مؤثرتر مفاد کنوانسیون حاضر خصوصاً با توجه به تأثیر منفی افزایش جرائم سازمان یافته بر توسعه بادوام در این کشورها^۲ تأکید دارد.

۲۱. پیش‌گیری^۳

ماده ۳۱ بر ضرورت به کارگیری تدابیر

لازم از سوی دولت‌های عضو (در سطح ملی) به منظور پیش‌گیری از وقوع و گسترش جرائم سازمان یافته تأکید دارد و مواردی از جمله تقویت همکاری میان ضابطان قانون، تدوین قوانین مناسب جهت کاهش حضور گروه‌های سازمان یافته جنایی در بازارهای مالی قانونی، تدوین و ارزیابی طرح‌های ملی، تلاش جهت ارتقای آگاهی‌های عمومی در خصوص تهدیدات و آثار زیان‌بار ناشی از افزایش جرائم سازمان یافته و نیز تلاش جهت جذب متهمان جرائم تحت پوشش این کنوانسیون در جامعه به منظور عدم ارتکاب مجدد جرائم توسط آنها را مورد توجه قرار می‌دهد.

بند ۶ ماده فوق نیز مقرر می‌نماید که دولت‌های متعاقد می‌بایست اطلاعات مربوطه و نیز اسم و آدرس مقام یا مقامات ذیصلاحی که می‌توانند دیگر دولت‌های عضو را در زمینه تقویت اقدامات مربوطه به پیش‌گیری از جرائم

۱. متن ماده فوق به ابتکار کشورهای عضو گروه ۷۷ (از جمله از طریق تلاش‌های هیأت‌های نمایندگی جمهوری اسلامی ایران، سنگاپور، چین و پاکستان) و به رغم مخالفت کشورهای توسعه یافته در طی ششمین اجلاس کمیته ویژه ارائه و مورد پذیرش قرار گرفت و در طی نهمین و دهمین اجلاس کمیته ویژه نیز اصلاحاتی در مورد آن به عمل آمد.

2. Sustainable Development

3. Prevention

سازمان یافته فراملی مساعدت نمایند، به دبیرکل سازمان ملل متحد ارائه نمایند.

۲۳. دبیرخانه^۲

ماده ۳۳ به ضرورت تعیین یک دبیرخانه از سوی دبیرکل سازمان ملل متحد جهت ارائه مساعدت‌های لازم به کنفرانس دول عضو کنوانسیون، جهت اجرای هر چه بهتر و مؤثرتر مفاد ماده ۳۲ این معاهده، اشاره دارد.

لازم به ذکر است که در طی دهمین اجلاس کمیته ویژه به درخواست تعدادی از هیأت‌های نمایندگی مقرر گردید تا پاراگرافی مبنی بر تعیین دبیرخانه مرکز پیش‌گیری از جرائم بین‌المللی در وین (CICP) به منظور مساعدت به کنفرانس دول عضو کنوانسیون به متن قطعنامه‌ای که درخصوص تصویب کنوانسیون حاضر به مجمع عمومی ارائه خواهد گردید، اضافه شود.

۲۴. اجرای کنوانسیون

ماده ۳۴ در بند یک اصولاً بر تعهدات دولت‌های عضو جهت به کارگیری تدابیر لازم و از جمله تدوین قوانین و مقررات مناسب (منطبق با اصول کلی حقوق داخلی خود)، به

۲۲. کنفرانس دول عضو کنوانسیون (COP)

ماده ۳۲ به تشکیل کنفرانس دول عضو کنوانسیون^۱ برای ارتقای توانایی‌های دولت‌های عضو جهت مبارزه هر چه مؤثرتر با جرائم سازمان یافته فراملی و نیز پذیرش آئین کار این کنفرانس که اولین اجلاس آن براساس مفاد بند ۲ ماده فوق حداکثر ظرف یک سال از زمان لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون برگزار خواهد شد، می‌پردازد.

در طی اجلاس دهم کمیته ویژه مقرر گردید تا یک پاراگراف جدید به قطعنامه‌ای که در رابطه با تصویب کنوانسیون حاضر به مجمع عمومی ارائه خواهد شد مبنی بر این که کمیته ویژه مذکور قبل از تشکیل اولین اجلاس COP، اجلاس را جهت تهیه متن آئین‌کار و نیز دیگر قواعد و سازوکارهای حاکم بر فعالیت‌های COP برگزار خواهد نمود، اضافه گردد.

براساس مفاد بند ۵ ماده فوق دولت‌های عضو متعهد می‌گردند تا اصلاحات لازم راجع به طرح‌ها، رویه‌های عملی و نیز تدابیر قانونی و اداری که درخصوص اجرای کنوانسیون حاضر به کار می‌گیرند را در صورت

1. Conference of the Parties

2. Secretariat

دیوان بین‌المللی دادگستری (ICJ)، اشاره دارد. براساس مفاد بند ۳ ماده فوق هر یک از دول عضو می‌تواند در زمان امضاء، تصویب، پذیرش، تأیید و یا الحاق به کنوانسیون حاضر، تحفظ خود نسبت به مفاد بند ۲ این ماده درخصوص ارجاع موضوع اختلاف به داری را دیوان بین‌المللی دادگستری را اعلام نماید.^(۷)

۲۶. امضاء، تصویب، پذیرش، تأیید و الحاق به کنوانسیون (و اعلام تحفظ)

ماده ۳۶ علاوه بر موضوع امضاء، تصویب، پذیرش، تأیید و یا الحاق دولت‌ها به کنوانسیون حاضر، در قسمت متون مقدماتی^۳ اعلام تحفظ نسبت به این کنوانسیون را نیز در صورتی که منطبق با رژیم حقوقی تعیین شده توسط کنوانسیون حقوق معاهدات ۱۹۶۹ وین باشد، مجاز می‌شمارد.^(۸)

براساس مفاد بند یک ماده فوق، کنوانسیون حاضر از تاریخ ۱۲ لغایت ۱۵ دسامبر

منظور تضمین برای اجرای هر چه بهتر مفاد کنوانسیون حاضر، تأکید دارد.

بند ۲ ماده فوق تصریح می‌نماید که جرائم مورد اشاره در مواد ۸، ۶، ۵، ۴ و ۳ کنوانسیون می‌بایست در قوانین داخلی دولت‌های متعاهد مستقلاً و بدون در نظر گرفتن طبیعت فراملی این جرائم و یا دخالت یک گروه سازمان یافته جنایی در آن (به جز موضوع ماده ۵ که دخالت یک گروه سازمان یافته جنایی را شرط لازم می‌داند)، به عنوان جرم شناسایی شوند.^۱

بند ۳ ماده فوق نیز بر این موضوع اشاره دارد که دولت‌های عضو کنوانسیون می‌توانند تدابیر شدیدتری را در مقایسه با تدابیری که در کنوانسیون حاضر اتخاذ شده است، جهت پیش‌گیری و مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی، به کار گیرند.

۲۵. حل و فصل اختلافات

ماده ۳۵ کنوانسیون همان‌گونه که از عنوان آن پیدا است به موضوع تلاش دولت‌ها برای حل و فصل اختلافات احتمالی فی‌مابین خود (در نتیجه اختلاف نظر در تفسیر یا اجرای کنوانسیون) از طریق مذاکره و در صورت عدم موفقیت از طریق داری^۲ یا ارجاع موضوع به

۱. در طی مذاکرات مربوط به این ماده تعدادی از هیأت‌های نمایندگی کشورهای در حال توسعه و از جمله هیأت نمایندگی کشورمان بر تعدیل مفاد این بند اصرار داشتند که با توجه به مخالفت دیگر هیأت‌های نمایندگی تعدیل مفاد بند فوق ممکن نگردید.

2. Arbitration

3. Travaux Preparatoires

۲۰۰۰ در شهر پالرمو ایتالیا و پس از آن در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک تا تاریخ ۱۲ دسامبر سال ۲۰۰۲ (تقریباً به مدت دو سال) جهت امضای دولت‌ها مفتوح خواهد بود.

۲۷. ارتباط با پروتکل‌ها

ماده ۳۷، ارتباط کنوانسیون حاضر با پروتکل‌های الحاقی به آن (از جمله پروتکل مقابله با قاچاق انسان‌ها و پروتکل مقابله با قاچاق مهاجران) را مورد اشاره قرار می‌دهد. این ماده در بند ۲، پیوستن دولت‌ها به کنوانسیون حاضر را به عنوان پیش شرطی برای پیوستن دولت‌ها به پروتکل‌های الحاقی به آن، ضروری می‌داند.

۲۸. لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون

ماده ۳۸ لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون حاضر را ۹۰ روز پس از تودیع چهارمین سند تصویب، پذیرش، تأیید و یا الحاق به کنوانسیون نزد دبیرکل سازمان ملل متحد، معرفی می‌نماید.

۲۹. اصلاح کنوانسیون

ماده ۳۹ همان‌گونه که از عنوان آن مستفاد می‌گردد به موضوع نحوه اصلاح کنوانسیون توسط کنفرانس دول عضو،

می‌پردازد.

ماده فوق در بند یک تصریح می‌نماید که کنوانسیون حاضر تا مدت پنج سال پس از لازم‌الاجرا گردیدن قابل اصلاح نمی‌باشد. براساس مفاد این بند هرگونه اصلاح کنوانسیون پس از مدت زمان مذکور (۵ سال)، براساس اجماع و یا حداقل دو سوم آرای موافق دولت‌های عضوی که در اجلاس Cop حضور داشته و رأی خواهند داد، صورت خواهد گرفت.

براساس مفاد بند ۳ ماده فوق هر اصلاحیه‌ای که براساس مفاد بند یک این ماده پذیرفته شود می‌بایست توسط دولت‌های عضو مجدداً تصویب و یا مورد تأیید و پذیرش قرار گیرد.

براساس مفاد بند ۵ ماده فوق، اصلاحیه‌هایی که نسبت به کنوانسیون صورت می‌گیرد فقط برای دولت‌های عضوی لازم‌الرعایه خواهد بود که پیش از آن رضایت خود را نسبت به این اصلاحیه‌ها (از طریق تصویب آنها) اعلام نموده باشند و دولت‌های عضوی که این اصلاحیه‌ها را نپذیرفته‌اند همچنان متمهد به اجرای مفاد متن اولیه کنوانسیون هستند.

ویژه تدوین کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی، هیأت نمایندگی جمهوری اسلامی ایران به طور فعالی در مباحث مربوط به تدوین کنوانسیون فوق مشارکت نموده و سهم به سزایی در هم‌سو سازی متن معاهده با منافع کشورهای در حال توسعه داشته است.

برخی از مهم‌ترین زمینه‌هایی که جمهوری اسلامی ایران در رابطه با تدوین کنوانسیون فوق در مورد آنها نقش فعال و تعیین کننده‌ای ایفا نموده است به شرح زیر هستند:

۱. جلوگیری از گسترش بی‌مورد دامنه شمول کنوانسیون: همان‌گونه که در قسمت مربوط به دامنه شمول کنوانسیون ذکر گردید، این کنوانسیون تنها جرایم سازمان یافته از نوع مالی^۱ و به قصد انتفاع مادی را پوشش می‌دهد و جرائم سیاسی و از جمله موضوع تروریسم را شامل نمی‌گردد.

به منظور مشخص‌تر نمودن دامنه شمول کنوانسیون، هیأت نمایندگی کشورمان با همکاری تعداد زیادی از هیأت‌های نمایندگی کشورهای عضو گروه ۷۷ به ویژه هیأت‌های نمایندگی سنگاپور، چین و پاکستان موفق به

۳۰. خروج از کنوانسیون

ماده ۴۰ به موضوع نسخ کنوانسیون و خروج دولت‌ها از عضویت در کنوانسیون حاضر (از طریق اعلام کتبی این موضوع به دبیرکل سازمان ملل متحد) می‌پردازد. براساس مفاد بند یک این ماده، خروج از کنوانسیون زمانی به اجرا درمی‌آید که یک سال از تاریخ دریافت اعلام کتبی موضوع توسط دبیرکل سازمان ملل متحد، سپری شده باشد.

بند ۳ ماده فوق تصریح می‌نماید که خروج از کنوانسیون خود به خود موجب خروج دولت‌ها از عضویت در پروتکل‌های الحاقی به این کنوانسیون (براساس مفاد بند ۲ ماده ۳۷) نیز می‌گردد.

۳۱. زبان‌های رسمی و مقام نگهدارنده (امین) معاهده

ماده ۴۱ ضمن اشاره به زبان‌های رسمی انتشار کنوانسیون، شخص نگهدارنده و امین معاهده برای سپردن اسناد تصویب این سند بین‌المللی را نیز دبیرکل سازمان ملل متحد معرفی می‌نماید.

بخش دوم: مشارکت جمهوری اسلامی ایران در تدوین کنوانسیون

در طی برگزاری جلسات متعدد کمیته

درج واژه‌های "Organized" و "Transnational Criminal Group" در بند یک ماده ۳ (محدوده اعمال کنوانسیون) به منظور محدودتر نمودن شمول کنوانسیون به جرایم سازمان یافته از نوع "فراملی" و در مواردی که یک "گروه سازمان یافته جنایی" در این گونه جرائم دخالت داشته باشد، گردید. از جمله دیگر اهداف کشورهای فوق از درج دو واژه مذکور در ماده ۳ کنوانسیون، پیشگیری از هرگونه دخالت احتمالی کشورهای توسعه یافته و صاحب اقتدار در امور داخلی کشورهای در حال توسعه (در زمان اجرای کنوانسیون) بود.

۲. تلاش جهت درج پاراگراف‌هایی در متن کنوانسیون راجع به اهمیت توجه به حاکمیت دولت‌ها، احترام به تمامیت ارضی و عدم دخالت در امور داخلی دیگر کشورها و نیز خودداری دولت‌ها از اعمال فرامرزی قوانین داخلی خود در قلمرو دیگر دولت‌ها، این پاراگراف‌ها در نهایت در زیر ماده ۴ کنوانسیون (تحت عنوان احترام به حاکمیت دولت‌ها) درج گردیدند.

۳. اصرار بر حذف یا اصلاح پاراگراف‌هایی که بر ضرورت پیروی دولت‌های عضو کنوانسیون از تصمیمات و توصیه‌های ارائه شده از سوی یک سری از سازمان‌های منطقه‌ای

خاص (از جمله سازمان گروه عملیاتی مالی که ۲۶ کشور غربی عضو آن بوده و در "FATF" شکل اولیه بند ۳ ماده ۷ دولت‌ها متعهد به اجرای ۴۰ توصیه ارائه شده از سوی این سازمان در زمینه مقابله با تطهیر پول می‌گردیدند)، تأکید داشتند. اضافه می‌گردد که در نهایت به پیشنهاد اصرار هیأت نماینده کشورمان (پس از انجام رایزنی‌های لازم با بسیاری از اعضای گروه ۷۷) متن پیش‌نویس بند فوق به رغم مخالفت هیأت‌های نمایندگی امریکا، کانادا، استرالیا و کشورهای عضو اتحادیه اروپا به طور اساسی اصلاح و متن بند مذکور در شکل جدید، هیچ‌گونه اشاره‌ای به اجبار دولت‌ها برای پیروی از توصیه‌های ارائه شده از سوی یک سازمان منطقه‌ای خاص (از جمله FATF)، ندارد.

۴. حمایت از درج عباراتی مبنی بر تطابق اجرای مفاد برخی از مهم‌ترین مواد کنوانسیون حاضر از جمله مواد ۱۲ و ۱۳ (در رابطه با همکاری‌های بین‌المللی در زمینه مصادره و توقیف اموال و عواید حاصله از جرم)، ماده ۱۶ (استرداد مجرمان)، ماده ۱۸ (معاضدت قضایی)، ماده ۲۰ (تکنیک‌های ویژه تحقیق) ماده ۲۷ (همکاری میان ضابطان قانون)، ماده ۳۱ (پیشگیری) و ماده ۳۴ (اجرای کنوانسیون) با قوانین داخلی دولت‌های عضو.

در گروه ۷۷) در نهایت موجب گردید تا این موضوع پس از انجام اصلاحاتی از سوی کشورهای توسعه یافته، در زیر ماده ۳۰ کنوانسیون و تحت عنوان "اجرای کنوانسیون از طریق ارابه کمک‌های فنی و اقتصادی" آورده شود.

۸. حذف موضوع نظارت کنفرانس دول عضو بر نحوه اجرای کنوانسیون در کشورهای عضو. در این رابطه با پیشنهاد هیأت نمایندگی کشورمان و پس از بحث بسیار در نهایت کلمه monitoring از ماده ۳۲ کنوانسیون حذف گردید. در رابطه با ماده فوق همچنین به پیشنهاد هیأت نمایندگی جمهوری اسلامی ایران، الزام دولت‌ها برای ارائه گزارش‌های دوره‌ای منظم به COP اصلاح گردید.

۹. تأکید بر ضرورت مفتوح بودن کنوانسیون حاضر جهت امضای دولت‌ها به مدت حداقل ۲ سال. لازم به توضیح است که در این رابطه بسیاری از کشورهای غربی بر ضرورت مفتوح بودن کنوانسیون فوق جهت امضای دولت‌ها برای مدت یک سال تأکید می‌نمودند که هیأت نمایندگی جمهوری اسلامی ایران ضمن اشاره به این موضوع که مراحل بررسی مفاد کنوانسیون فوق ممکن است در برخی از کشورها مدتی به درازا بکشد و نیز به منظور فراهم نمودن شرایط

۵. تأکید بر توجه به اصل طرفینی بودن جرم برای همکاری در زمینه استرداد مجرمان (موضوع ماده ۱۶) و اصرار بر درج پاراگرافی مبنی بر امکان خودداری دولت‌ها از مسترد نمودن اتباع خود خصوصاً با توجه به این که براساس قوانین داخلی جمهوری اسلامی ایران استرداد اتباع به هیچوجه امکان‌پذیر نیست (یعنی تأکید بر ملیت مجرم به عنوان یک راه استنکاف از استرداد وی) و نیز حمایت از درج عبارتی مبنی بر این که اجرای مفاد ماده فوق می‌بایست در انطباق با قوانین و مقررات داخلی دولت‌های عضو باشد.

۶. تأکید بر توجه به اصل طرفینی بودن جرم برای ارائه معاضدت قضایی (موضوع ماده ۱۸) و نیز درج عبارتی مبنی بر این که اجرای مفاد فوق می‌بایست در انطباق با قوانین و مقررات داخلی دولت‌های عضو بوده و حاکمیت، امنیت، نظم عمومی و یا منافع حیاتی آن رابه مخاطره نیاندازد (بند ۲۱ ماده ۱۸).

۷. تأکید بر درج پاراگراف‌هایی مبنی بر ضرورت ارائه کمک‌های فنی و اقتصادی لازم به کشورهای در حال توسعه به منظور رفع مشکلات آنها در زمینه پیوستن به کنوانسیون حاضر و نیز اجرای مفاد آن. تلاش‌های کشورمان در این زمینه (به همراه هیأت‌های نمایندگی فعال

لازم جهت شرکت دولت‌های بیشتری در اولین اجلاس کنفرانس دول عضو بر ذکر مدت ۲ سال (به ویژه با اشاره به این که آخرین کنوانسیون موجود یعنی کنوانسیون مقابله با منع حمایت مالی از تروریسم نیز چنین مدتی را در نظر گرفته است) تأکید نمود که در نهایت این پیشنهاد به تصویب رسید.

۱۰. تأکید بر مجاز بودن اعلام تحفظ (حق شرط) به کنوانسیون حاضر، درخصوص این موضوع به پیشنهاد هیأت نمایندگی کشورمان که حمایت اکثریت کشورهای در حال توسعه را به همراه داشت، عبارت پیشنهادی کشورهای عضو اتحادیه اروپا مبنی بر ممنوع بودن اعلام حق شرط به کنوانسیون حاضر حذف و مقرر گردید تا در قسمت متون مقدماتی کنوانسیون^۱ عبارتی مبنی بر امکان اعلام حق شرط به کنوانسیون حاضر براساس رژیم حقوقی تعیین شده توسط کنوانسیون حقوق معاهدات ۱۹۶۹ وین که ناظر بر نحوه اعلام تحفظ بر معاهدات بین‌المللی می‌باشد، درج گردد.^(۹)

اضافه می‌نماید که در رابطه با امکان اعلام تحفظ به کنوانسیون حاضر، هیأت نمایندگی کشورمان به همراه تعداد دیگری از هیأت‌های نمایندگی عضو گروه ۷۷ موفق به درج متن جدیدی تحت عنوان بند ۳ ماده ۳۵

مبنی بر امکان اعلام تحفظ دولت‌ها به مفاد بند ۲ ماده ۳۵ درخصوص ارجاع موضوع اختلاف به دیوان بین‌المللی دادگستری، نیز گردید.^۲

۱۱. حمایت و تأکید بر ضرورت ارائه اسناد تصویب هر چه بیشتر جهت لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون (موضوع ماده ۳۸). در مورد لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون حاضر کشورهای غربی و به ویژه کشورهای عضو اتحادیه اروپا بر ارائه اسناد تصویب هر چه کمتر (حدود ۲۰ سند) جهت لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون حاضر تأکید داشتند که با توجه به مخالفت تعدادی از هیأت‌های نمایندگی کشورهای در حال توسعه و به ویژه هیأت‌های نمایندگی جمهوری اسلامی ایران، چین، مراکش، الجزایر و پاکستان که بر ضرورت جهان‌شمولی کنوانسیون حاضر تأکید داشتند و از ارائه اسناد تصویب هر چه بیشتر جهت لازم‌الاجرا گردیدن این کنوانسیون حمایت می‌نمودند، در نهایت

1. Travaux Preparatoires

۲. در قسمت متون مقدماتی کنوانسیون به درخواست جمهوری اسلامی ایران عبارتی به شرح زیر درخصوص موضوع حق شرط درج گردید:

While the convention has no specific provision on reservation, it is understood that the Vienna Convention on the law of treaties of 1969 applies regarding reservation.

ویژه هیأت نمایندگی کشورمان، عبارت "اکثریت ساده" در بند یک ماده ۳۹ به عبارت "حداقل دو سوم آرای موافق" دولت‌های شرکت‌کننده در اجلاس Cop تغییر یافت.

در رابطه با مفاد بند فوق همچنین به درخواست تعدادی از هیأت‌های نمایندگی و از جمله هیأت‌های نمایندگی روسیه و جمهوری اسلامی ایران، عبارتی مبنی بر امکان‌پذیر نبودن اصلاح کنوانسیون تا مدت ۵ سال پس از لازم‌الاجرا گردیدن آن، به ابتدای این بند اضافه گردید.

شایان ذکر است که نقش فعال و مؤثر هیأت نمایندگی جمهوری اسلامی ایران به ویژه در رابطه با لحاظ نمودن نظرات کشورهای در حال توسعه در مواد ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۳۲، ۳۵، ۳۶، ۳۸ و ۳۹ کنوانسیون همواره مورد تقدیر کشورهای عضو گروه ۷۷ قرار گرفته است.

بخش سوم: پروتکل‌های الحاقی به کنوانسیون

کمیته ویژه تدوین کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی در طی برگزاری جلسات متعدد خود علاوه بر متن کنوانسیون موصوف، پیش‌نویس مواد سه پروتکل الحاقی به این کنوانسیون تحت عنوان‌های زیر را نیز

رقم ۴۰ سند برای لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون حاضر پذیرفته شد.

اضافه می‌نماید که هیأت نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در خصوص مخالفت خود با ذکر رقم ۲۰ سند به این موضوع نیز اشاره داشت که براساس مفاد بند یک ماده ۳۹، اصلاح کنوانسیون حاضر براساس حداقل آرای موافق دو سوم کشورهای عضو شرکت‌کننده در اجلاس Cop امکان‌پذیر خواهد بود و پذیرش ارائه ۲۰ سند جهت لازم‌الاجرا گردیدن کنوانسیون به معنی آن خواهد بود که به طور مثال کشورهای عضو اتحادیه اروپا می‌توانند به راحتی اصلاحاتی را در مورد کنوانسیون حاضر معرفی نموده و با رأی موافق خود در اجلاس Cop، این کنوانسیون را اصلاح نمایند.

۱۲. تأکید بر حداقل دو سوم آراء موافق کشورهای عضو و شرکت‌کننده در اجلاس Cop برای اصلاح کنوانسیون خصوصاً با توجه به ارتباط نزدیک این ماده با ماده ۳۸ ضروری می‌باشد. لازم به ذکر است که کشورهای غربی و به ویژه کشورهای عضو اتحادیه اروپا از آرای موافق "اکثریت ساده" کشورهای عضو و شرکت‌کننده در اجلاس Cop جهت اصلاح کنوانسیون حاضر حمایت می‌نمودند که در نهایت با توجه به مخالفت تعدادی از هیأت‌های نمایندگی و به

مورد بررسی قرار داد:

سال ۲۰۰۱ میلادی به منظور نهایی نمودن طرح پروتکل مبارزه با قاچاق و تولید غیرقانونی سلاح‌های گرم در وین برگزار نماید.

- پروتکل مبارزه با قاچاق انسان‌ها (به ویژه زنان و کودکان)؛

- پروتکل مبارزه با قاچاق مهاجران از طریق

دریا، هوا و زمین؛

نتیجه‌گیری

موضوع افزایش جرائم سازمان یافته یکی از موضوعاتی است که در طی سال‌های اخیر موجب نگرانی تعداد زیادی از کشورها و از جمله جمهوری اسلامی ایران گردیده است. افزایش جرائم سازمان یافته‌ای همانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اشیاء و آثار فرهنگی و ... نه تنها موجب کاهش رشد جوامع به لحاظ اجتماعی و اقتصادی شده است بلکه کلیه تلاش‌های دولت جهت مبارزه با این‌گونه جرائم در سطح داخلی را نیز تقریباً بی‌نتیجه گذارده و این دسته جرائم روز به روز به صورت سازمان یافته‌تر (و در ابعاد فراملی) افزایش نیز یافته‌اند. در واقع یکی از اهداف تدوین کنوانسیون مذکور (جدای از جنبه‌های سیاسی آن) مبارزه با چنین جرائمی است و به همین خاطر نیز در بند ۱۰ مقدماتی قطعنامه مربوط به تصویب کنوانسیون فوق چنین تصریح گردیده است که "کنوانسیون حاضر یک ابزار مؤثر و یک چارچوب حقوقی

- پروتکل مبارزه با قاچاق و تولید غیرقانونی سلاح‌های گرم.^۱

اضافه می‌نماید که کمیته ویژه مذکور با توجه به عدم موفقیت خود برای اتمام دورنمایی قرائت پیش‌نویس مواد سه پروتکل فوق در طی دهمین اجلاس خود در ماه ژوئیه ۲۰۰۰، یک اجلاس فوق‌العاده ۴ هفته‌ای را نیز در ماه اکتبر ۲۰۰۰ در وین برگزار نمود که در طی اجلاس فوق که جلسات آن بعضاً تا ساعات‌های اولیه بامداد روز بعد ادامه می‌یافت، این کمیته تنها موفق به نهایی نمودن پیش‌نویس مواد دو پروتکل اول یعنی پروتکل مبارزه با قاچاق انسان‌ها و پروتکل مبارزه با قاچاق مهاجران گردید و بررسی نهایی پروتکل سوم یعنی پروتکل مبارزه با قاچاق و تولید غیرقانونی سلاح‌های گرم به سال آینده موکول شد.

براساس آخرین برنامه‌ریزی‌های صورت گرفته، کمیته ویژه تدوین کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی قرار است تا یک اجلاس فوق‌العاده یک هفته‌ای را در اوائل

همکاری‌های بین‌المللی) برای مبارزه با جرائم سازمان یافته‌ای همچون قاچاق مواد مخدر، قاچاق اشیاء و آثار فرهنگی، تطهیر پول، فساد و پورتوگرافی؛

۲. جلوگیری از تأثیرات منفی افزایش جرائم سازمان یافته بر مسائل اقتصادی، اجتماعی و امنیت داخلی کشور؛

۳. امکان بهره‌برداری از کمک‌های فنی و اقتصادی دیگر کشورها جهت مبارزه هر چه مؤثرتر با جرائم سازمان یافته؛

۴. افزایش نقش و حضور مؤثرتر کشورمان در نهادهای بین‌المللی، از جمله کمیسیون پیش‌گیری از جرم سازمان ملل متحد، کنگره‌های ملل متحد در زمینه پیش‌گیری از جرم، ارتقای همکاری با مرکز پیش‌گیری از جرائم بین‌المللی و امکان حضور و تأثیرگذاری کشورمان بر تصمیمات کنفرانس دول عضو کنوانسیون (COP)؛

۵. تلاش جهت کاهش میزان جرم و جنایت در داخل کشور به ویژه از طریق امکان بهره‌برداری از تجارب دیگر کشورها (از طریق تبادل اطلاعات) که در متن کنوانسیون فوق نیز بر چنین همکاری‌هایی تصریح شده است؛

۶. عمل نمودن به یکی از وظایف شناخته

معین و لازم برای ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه مقابله با فعالیت‌های جنایی (سازمان یافته) مانند مبارزه با تطهیر پول، فساد، قاچاق اشیاء و آثار فرهنگی خواهد بود."

با این همه با توجه به توضیحاتی که در قسمت‌های مختلف این نوشتار ارائه گردید و خصوصاً با توجه به بررسی مواد مختلف کنوانسیون، می‌توان به سؤالات مطروحه در قسمت مقدمه این گزارش اجمالاً به شرح زیر پاسخ گفت:

- عضویت و پیوستن جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی مسلماً منافی رابرای کشور به دنبال خواهد داشت و این امر خصوصاً با توجه به تلاش‌ها و موفقیت‌های کشورهای در حال توسعه در رابطه با اصلاح متن اولیه این کنوانسیون در طی جلسات متعدد کمیته ویژه و انطباق و همسوسازی هرچه بیشتر مفاد آن با منافع خود، اکنون تا حدود زیادی مثبت ارزیابی می‌گردد.

برخی از مهم‌ترین منافی که جمهوری اسلامی ایران در زمان پیوستن به کنوانسیون حاضر از آن بهره خواهد برد عبارتند از:

۱. مبارزه مؤثرتر (به ویژه از طریق ارتقای

شده برای دولت‌ها جهت پابندی به قوانین و مقررات بین‌المللی.

گرچه به نظر می‌رسد که حل مشکلات مربوط به افزایش جرائم سازمان یافته نه صرفاً از طریق تدوین و تصویب کنوانسیون‌های بین‌المللی، بلکه فراتر از آن از طریق کار فرهنگی و حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی جوامع (به ویژه جوامع کمتر توسعه یافته) امکان‌پذیر خواهد بود، اما آنچه مسلم است تدوین و تصویب معاهدات بین‌المللی و عضویت کشورها در این معاهدات (و پابندی آنها به مقررات بین‌المللی) به طور حتم برکاهش این‌گونه جرائم تأثیر مثبت خواهد گذاشت.

با این همه با توجه به اصلاح مفاد برخی از مهم‌ترین مواد کنوانسیون از سوی کشورهای در حال توسعه از جمله حذف موضوع نظارت^۱ کنفرانس دول عضو بر نحوه اجرای کنوانسیون، مجاز بودن اعمال حق شرط^۲ به کنوانسیون حاضر، محدود بودن دامنه شمول کنوانسیون به جرائم سازمان یافته‌ای که به قصد انتفاع مادی صورت می‌گیرند (و نه جرائم سیاسی)، تأکید بر اصول تساوی و احترام به حاکمیت دولت‌ها و عدم دخالت در امور داخلی دیگر دولت‌ها، اصلاح کنوانسیون

براساس حداقل آرای دوسوم کشورهای عضو Cop و تأکید بر اصولی از جمله طرفینی بودن جرم^۳ در رابطه با استرداد مجرمان و ارائه معاضدت قضایی، مشکلات جمهوری اسلامی ایران جهت پیوستن به این کنوانسیون تا حدود زیادی کاهش یافته و حتی در صورتی که نگرانی‌هایی درخصوص شکل نهایی برخی از مواد این کنوانسیون از جمله بند ۲ ماده ۳۵ (تحت عنوان حل و فصل اختلافات) وجود داشته باشد، می‌توان با توجه به مجاز شناخته شدن اعمال حق شرط به کنوانسیون حاضر، نسبت به پذیرش آنها اعلام تحفظ نمود. ناگفته نماند که الگوی اصلی برای تدوین کنوانسیون حاضر نیز کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با مواد مخدر است که جمهوری اسلامی ایران قبلاً به عضویت آن درآمده و لذا نگرانی کمتری نیز برای پیوستن به این کنوانسیون جدید وجود خواهد داشت.

به علاوه عضویت جمهوری اسلامی ایران در کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی که مهم‌ترین کنوانسیون بین‌المللی در

-
1. Monitoring
 2. Reservation
 3. Dual Criminality

به هر حال با توجه به تمایل نسبتاً زیادی که از هم اکنون در میان تعداد زیادی از دولت‌ها جهت عضویت در کنوانسیون فوق وجود دارد و همچنین با توجه به مواردی که پیش از این ذکر گردید (از جمله در خصوص الگو بودن کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با مواد مخدر جهت تدوین این کنوانسیون جدید)، پیش‌بینی می‌شود که تعداد زیادی از دولت‌ها به عضویت این کنوانسیون درآمده و مفاد این کنوانسیون در آینده‌ای نه چندان دور به صورت قواعد عرفی که در نهایت و ضرورتاً از سوی دولت‌ها لازم‌الاجتناب خواهد بود، درآید. اضافه می‌نماید که در طی برگزاری کنفرانس مقامات عالی‌رتبه سیاسی در شهر پالرمو ایتالیا در فاصله ۱۲ لغایت ۱۵ دسامبر ۲۰۰۰ (۲۲ لغایت ۲۵ آذر ۱۳۷۹) که طی این کنفرانس کنوانسیون مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی و دو پروتکل الحاقی به آن جهت امضای دولت‌ها مفتوح گردیدند، ۱۲۴ کشور و از جمله جمهوری اسلامی ایران اقدام به امضای کنوانسیون فوق نمودند.

به هر حال اگر چه عضویت در کنوانسیون فوق تعهداتی را برای جمهوری

آغاز هزاره سوم میلادی خوانده می‌شود، می‌تواند اثرگذاری کشورمان بر قوانین بین‌المللی در زمینه موضوع فوق را نیز تا حدود زیادی افزایش دهد. تدوین اسناد بین‌المللی جدیدی از جمله در رابطه با مبارزه با فساد^۱ و نیز ادامه اجرای مؤثرتر برخی از مهم‌ترین کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با مواد مخدر که برای جمهوری اسلامی ایران از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد، از جمله مهم‌ترین زمینه‌هایی است که امکان اثرگذاری کشورمان بر قوانین بین‌المللی در زمینه مبارزه با جرائم سازمان یافته فراملی را افزایش می‌دهد.

ناگفته نماند که بسیاری از موضوعاتی که در کنوانسیون فوق مورد اشاره قرار گرفته‌اند در واقع جنبه "تدوین" قواعد حقوق بین‌الملل را داشته و برخی از آن‌ها حتی پیش از این به صورت عرف بین‌المللی نیز درآمده‌اند. از سوی دیگر عضویت جمهوری اسلامی ایران در کنوانسیون مذکور نه تنها با تعهدات سیاسی و بین‌المللی کشورمان در تضاد نخواهد بود بلکه این عضویت در واقع سازگار و در انطباق با این تعهدات خصوصاً با توجه به مبانی عقیدتی و ارزشی کشورمان (به عنوان یکی از کشورهای پیشرو در زمینه مبارزه با جرائم) نیز می‌باشد.

1. Corruption

واقع وظیفه پی‌گیری و اصلاحات بعدی به این کنوانسیون و پروتکل‌های الحاقی به آن را برعهده خواهد داشت، را نیز فراهم خواهد آورد.

علی سریزدی

نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران

نزد دفتر ملل متحد - وین

اسلامی ایران به همراه خواهد داشت اما آنچه مسلم است منافع این عضویت از جمله در زمینه ارتقای همکاری‌های بین‌المللی برای مبارزه با جرائم سازمان یافته‌ای همچون مبارزه با قاچاق مواد مخدر و نیز امکان استفاده از کمک‌های فنی و مالی دیگر کشورها به منظور مبارزه با اینگونه جرائم، کم نخواهد بود. به علاوه عضویت جمهوری اسلامی ایران در کنوانسیون مذکور امکان حضور و تأثیرگذاری کشورمان بر مباحث کنفرانس دول عضو کنوانسیون "COP" که در

یادداشت‌ها

1. The United Nations and Crime Prevention, seeking security and justice for all, United Nations, New York, 1996.
2. United Nations Convention against illicit traffic in Narcotic drugs and psychotropic substances, United Nations, 1998.
3. United Nations, General Assembly Document, A/AC.254/4/Rev.8, 7 April 2000.
4. United Nations, General Assembly Document, A/AC.254/4/Rev.9, 29 April 2000.
5. United Nations, General Assembly Document, A/AC.254/L.230/Add.1, 28 July 2000.
6. United Nations, General Assembly Document, A/AC.254/36, 11 September 2000.
7. Crime Prevention and Criminal Justice, UN document, A/55/383,2 November 2000.
8. Crime Prevention and Criminal Justice, UN document, A/55/383/Add.1,3 November 2000.